

Die uw jeugd vernieuwt
als die van een arend. . .

De Reformatie

jaargang 59 / 30

21 april 1984

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

Het zoeken van de Levende

UIT DE SCHRIFT

Een doornenkrans

AAN DE BROEDERWEG

Als een vis in het water

KERKELIJK LEVEN

Kerk in verandering I

ZENDING EN EVANGELISATIE

Lucas Lindeboom als Evangelist IV (slot)

PERSSCHOUW

Niets is ons te dol!/ De eeuw van de verenigingen

Het zoeken van de Levende

Ze zullen opgekeken hebben. En dan zeg ik het nog zachtjes. Ze waren verbijsterd; 'zeer verschrikt' zegt Lucas. De steen weg, het graf open, de dode verdwenen. De dode, die ze zochten. Daar stonden ze, met de specerijen, de balsemartikelen. *Hoe dwaas* ze daar stonden, met al die spullen, hoorden ze van de mannen met de blinkende gewaden: 'Wat zoekt gij de levende bij de doden?' (Lucas 24 : 5). Dat is toch dwaas: de *levende* met grafattributen te benaderen?

Ja, maar ze zochten toch geen levende, ze zochten toch een dode? Ze wisten toch niet beter, op dat moment? En ze bedoelden het toch goed? Dat zal wel waar zijn, maar als goede bedoelingen en in subjectieve eerlijkheid gemeente overtuigingen haaks staan op de waarheid en de werkelijkheid van God, dan moeten ze herzien worden. Het normatieve spreken van de engelen is zeer leerzaam in onze individualistische tijd met z'n ik-cultus, waarin ieder mens 'recht heeft' op z'n eigen overtuiging: wat zoekt gij de *levende* bij

de *doden*? Wie niet naar recht en waarheid 489 denkt, spreekt en handelt, wordt op z'n (haar) nummer gezet door Gods Woord, het evangelie van de waarheid!

Zij zochten Hém.

Dat dachten ze. Ook dat behoeft herziening. Niet alleen dat hun zoeken van de dode het zoeken van de levende bleek te zijn, ook dat zoeken zélf komt te staan in het licht van het open graf. Ze zijn meer de gezochten dan de zoekenden! Want waarom is dat graf leeg? Waar is de levende? Wat doet Hij? Hij is uitgegaan om de oogst binnen te halen van zijn kruis en opstanding: Hij zoekt de zijnen, zijn volk, zijn gemeente, die door de poorten van het dodenrijk niet overweldigd kan worden. Dit zoeken van de levende begint direct, wanneer Hij dat open graf achter zich laat. Naar dat graf toe trekt Hij de vrouwen, die boodschapsters moeten zijn en de mannen moeten gaan roepen en mobiliseren. Niet zij gingen uit om Hem te zoeken. Dan hadden ze eerder op moeten staan. Hij was al uitgegaan om háár te zoeken! En hen, Zijn discipelen, Zijn apostelen. En in hen Zijn gemeente.

Ook dat hebben de engelen in hun normstellend, tot geloof en bekering oproepend woord gezegd: Wat *zoekt gij* de levende bij de doden?

Letten wij nu verder op dat zoeken van de Levende. Op de onweerstaanbare kracht daarvan. Op het tastbare resultaat daarvan: de gemeente van het nieuwe verbond. Als Hij Maria in de graftuin opzoekt, denkt zij dat Hij de hovenier is. Als ze Hem herkent, wil ze Hem vasthouden: Hij is er weer, de boze droom is over. Hij roept haar tot de orde, tot het rechte verstaan van wat was (de kruisiging) en wat komt (de hemelvaart). Het zoe-

ken van de Levende moet doorgaan, Zijn gemeente moet er komen: *ga naar mijn broeders* en zeg hun: Ik vaar op naar Mijn Vader en uw Vader, naar Mijn God en uw God' (Joh. 20 : 17).

Op paaszon­dagavond zijn de discipelen bij elkaar. De eerste nieuw-testamentische, zon­dagse kerkdienst. Want Hij kwam en stond in hun midden en zei tot hen: vrede zij u. Dat is meer dan een groet. Het is de vrede-groet van Hem, die de vrede aanbracht tegen de prijs van zijn leven. Deze groet proclameert de kerkelijke gemeenschap tussen het Hoofd en de leden. Proclamatie dus; verkondiging, prediking, bediening van de verzoening. De levende zoekt zijn gemeente. Hij vindt haar. Hij bouwt haar. Hij vergadert, beschermt en onderhoudt haar. Dat blijkt heel duidelijk uit het vervolg.

Thomas was er niet bij, die eerste zon­dag­avond. Thomas gelooft de opstanding niet. Maar de Levende zoekt hem niet op op maandag of dinsdag om zijn handen en zijde te tonen. Na acht dagen (= een week) zijn ze weer bij elkaar. Dus: als het weer zondag is. De dag van de Here. En dán gebeurt het. In die samenkomst heeft de ontmoeting met Thomas plaats. De Levende wil Thomas *in de kerk* hebben. Dáár is hij op z'n plaats. Dáár vallen hem de schellen van de ogen. (Joh. 20 : 24-29). De Levende zoekt Zijn gemeente. Hij zoekt haar met de kracht van Pasen: de volharding is gekocht en bevochten. De dood moet het afleggen tegen het leven. Dat nieuwe leven is niet kapot te krijgen! Daarvoor staat de Levende garant. Daarvoor staat de kwaliteit van Zijn zoeken garant. Het is dan ook *Zijn heerlijkheid*, de kracht van Pasen, wanneer Hij *nu* andere dingen zegt tegen Zijn apostel Petrus. Vóór Zijn kruisdood moest Hij aan Petrus zeggen, dat deze Hem *verloochen*en zou, dat hij zijn verbondenheid met Christus niet trouw zou blijven. Dat te moeten voorzeggen hoorde bij Zijn lijden.

Maar nu lééft Hij. In dat leven, dat de dood achter zich heeft *nu* mag Hij zeggen tegen Petrus: je zult mij *niet meer* verloochen. Integendeel, je zult Mij trouw blijven tot het einde. (Joh. 21 : 18-19). Want het is een wonderlijk woord. Alleen te vatten als een woord uit de mond van de Levende, die Zijn gemeente zoekt: Petrus zou Christus verheerlijken met Zijn dood. Een kruisdood! Is aan zo'n gruwelijke dood dan enige heerlijkheid te ontdekken? Niet aan de martelende pijn, niet aan die mens-onterende dood. Maar wel aan het Christus-erende feit, dat die dood ondergaan zou worden *zonder*

verloochening. Petrus heeft het gedragen, dat Zijn handen uitgestrekt werden op het kruis en gebracht werd naar de plaats van de executie waarheen geen mens wil gaan uit zichzelf.

De Levende heeft dit voorzégd! Dat te kunnen aankondigen van te voren maakt duidelijk, dat zijn zoeken van Zijn gemeente gebeurt met Zijn levenskracht, die meer is dan de poorten van het dodenrijk!

Dat heeft Hij ook betuigd met brede strekking: zie, Ik ben met u, al de dagen tot aan de voleinding der wereld. Dat woord geldt voor de kerk, die geroepen wordt uit alle volken en die gedoopt is (Matt. 28:16-20). Wie gedoopt is in de naam van de Vader en de Zoon en de Heilige Geest, moet weten, dat de Levende, die het graf uitkwam en onder Gods vloek is doorgestaan, achter die doop staat! Hij, die Zijn gemeente zoekt, lijft in in Zijn gemeente. Met de kracht van Pasen.

Hoe kan het anders: het zoeken van de Levende bewerkt in Zijn gezochten, dat zij Hém zoeken én Zijn gemeente! Hier blijkt het dubbelzinnige in de titel boven dit artikel. Het zoeken van de Levende bewerkt het zoeken van de Levende! Het is de kracht van de gemeente van Pinksteren. De voormalige visser, de ex-verloochenaar, hij preekt op de pinksterdag en hij treft de hoorders diep in het hart (Hand. 2 : 37). Samen met Johannes staat hij voor het sanhedrin – dat is toch niet niks, die mensen wisten van wanten – en voor leden van het hogepriesterlijk geslacht – confrontatie op het hoogste niveau – en hij spreekt hen aan met het Woord van God. Hij wijst aan waar het front ligt, het front waaraan je komt te staan vanwege het zoeken van de Levende (Hand. 4 : 5-12).

De gemeente bidt. Ze bidt haar front-gebed. Ze heeft Psalm 2 gelezen in haar Bijbel. Ze weet van het woeden van de heidenen en van de ijdele raad van de volken. Ze ziet dat Woord functioneren in de actuele situatie: tegen de Levende hebben zich vergaderd: Herodes, Pilatus met de heidenen *en de volken van Israël* (Hand. 4 : 25-28).

Dat is geen antisemitisme. Ook geen nieuw-testamentische wortel van antisemitisme. Het gaat hier niet om ras, bloed of bodem. Het gaat om het algemeen, ongetwijfeld, christelijk geloof, dat door de gemeente beliden wordt. De gemeente zoekt haar Hoofd, de Levende. Want de Levende zoekt haar, Zijn gemeente.

Daarom staat ze aan het front van de oude antithese.

KERNREDACTIE:

DR. K. VELING (eindredacteur),
DS. C. J. SMELIK,
DR. W. G. DE VRIES.

BREDE REDACTIE:

PROF. DRS. D. DEDDENS,
PROF. DR. J. DOUMA,
PROF. J. KAMPHUIS,
PROF. DR. C. TRIMP,
DS. C. J. SMELIK,
DR. K. VELING,
DR. W. G. DE VRIES.

Alle stukken bestemd voor de
Redactie aan:
K. Veling,
Postbus 99, 8050 AB te Hattem.

ADMINISTRATIE:

Uitgeverij
Oosterbaan & Le Cointre B.V.
Postrekening 406040
Postbus 25, 4460 AA Goes
Tel. (01100) 15591

Advertenties 40 cent per mm.
Contracttarief op aanvraag.
Advertenties
(01100) 27555, toestel 10.

Zonder schriftelijke toestemming
van de uitgever is het niet toe-
gestaan artikelen uit dit blad over
te nemen.

Abonnement: f 69,— per jaar.
Buitenland: f 121,20 per jaar (zoe-
post).
Losse nummers f 1,40 (excl. porto).

Daarom werd ze een hoge pretentie. Niet omdat ze zichzelf zo goed en zo sterk vindt. Maar omdat ze hoog opgeeft van haar Hoofd. Omdat ze hoog houdt – en *moet* houden – het evangelie van de verlossing uit de dood, het Woord van het leven.

We gedenken dit jaar 150 jaar Afscheiding. Het stelde niet veel voor, naar menselijke maatstaf. Kleine groepjes gelovigen. Hier en daar een dominee. Dompers en duisterlingen, die in het verlichte Nederland van de 19de eeuw verguisd, gepest en vervolgd zijn. In 1836 hield de afgescheiden kerken haar eerste synode, in Amsterdam: één ouderling uit heel Noord-Holland, één ouderling uit heel Utrecht. Nog een paar ouderlingen. Een paar dominees. En al met al duurde de hele synode maar een paar dagen (2-12 maart). Wat stelde dat nou voor? Maar wie de 'Handelingen van de opzieners der gemeente Jesu Christi, vergaderd te Amsterdam, den 2den maart en volgende dagen, Ao 1836' opslaat, stuit allereerst op een 'voorrede' van de hand van H. P. Scholte, v.d.m., die begint met de aanspraak: 'Inwoners van Nederland'. Want de kerk van Jezus Christus, de Levende, houdt zich niet ergens achteraf bezig met klein vaderlands gedoe, maar presenteert zich publiek. Hij legt verantwoording af van de kerkelijke positie van de afgescheiden kerken: 'daarom hechten wij ons vast aan de Geloofsbelijdenis en verdere eenigheidsbanden onzer sedert de 16de eeuw in Nederland bestaande Gereformeerde Kerk'. Hij spreekt 'overheden en regters in Nederland' aan op hun roeping terzake van 'de veelvuldige verdrukking' vervolging en veroordeling... tegen Nederlanders, tegen Christenen, tegen Gereformeerden'. In een 'naberigt' na de 'Bijlage' van de 'Handelingen' van de 'Algemeene Synode der Gereformeerde Kerk onder het kruis in Nederland' (aldus de omschrijving in de 'Bijlage') staat: 'Op woensdag den 16den Maart zijn de *Formulieren van eenigheid*, namelijk: *De Geloofsbelijdenis, de Catechismus en de Leerregels der Synode van Dordrecht*, met de *Liturgie*, benevens het *Adres*, namens de afgescheidene gemeenten, aan Z.M., onzer geëerbiedigden Koning, op de gewone audiëntie overhandigd; tevens... een *af-schrift van de handelingen der Synode*...'

Waarom niet wat geopereerd in de marge van het leven?

Vanwaar die rustige, overtuigende, publieke presentatie van dat armzalige groepje vromen?

Niet vanwege het zien van eigen en uiterlijke schoonheid.

In dezelfde voorrede zegt Scholte: 'wij gunnen aan de Catholijken hunne fraaije tempels' terwijl de afgescheidenen 'geen kostbare en den zinnelijken mensch aanlokkende eerdienst, geene rijk bezoldigde bisschoppen' begeren. Dat is niet nodig, zegt Scholte, om waarlijk kerk te zijn. Waar het Woord van de Here regeert, daar is de kerk. Scholte prijst het blad 'Rooms Catholijke Stemmen' om het daar gegeven oordeel over de afgescheidenen. Dit onderdeel, 'dat wij hetzelfde volk zijn, dat in de 16de eeuw optrad tegen de kerk van Rome' en 'dat men ons onrecht doet, met ons te vervolgen'. En Scholte brengt onomwonden de overtuiging van de Afgescheiden kerken onder woorden: 'wij zijn verzekerd dat, wanneer, het den Heere behaagt de prediking van Zijn Woord den vrijen loop te laten, ook nog uit hen (nl. de rooms-katholieken) zullen geroepen en getrokken worden tot *die Kerk*, welke naar onze overtuiging *de ware Kerk Christi* is'.

De Levende verliet zijn graf.

Niet om het leven te hebben voor zichzelf.

Maar om het te delen met de zijnen. Het uit te delen in en aan Zijn gemeente. Het zoeken van de Levende beheerst de geschiedenis. De geschiedenis van de kerk. De strijd van de kerk, de reformatie(s) van de kerk.

Het zoeken van de Levende wijst aan waar het front ligt. En tegelijk: waar het behoud is. De weg van het behoud is de weg van de kerk. Als de Vorst van het leven u lief is, dan is Zijn kerk u lief, waar de strijd wordt gestreden en het behoud gevonden!

H. J. J. Feenstra

194 Dag zo bitter en zo goed

Nelly Poortier

2 Dag zo bitter en zo goed
dag waarop de schuld van onze handen
werd gevorderd, en hun schande
weggedaan voorgoed.

3 Dag zo bitter en zo goed
dag waarop de Heer doornageld boette
voor ons dwalen, onze voeten
waste met zijn bloed.

4 Dag zo bitter en zo goed,
dag waarop de Heer van God verlaten
aan Hem vasthield, ons ten bate —
zie het was zeer goed.

Inge Lievaart, geb. 1917

Uit: 'Liedboek voor de kerken', Den Haag/ Leeuwarden, 1973

'... en zetten Hem een kroon op, die zij van doornen gevlochten hadden'.

Marcus 15 : 17b

Een doornenkrans

■ Het symbool van de totale nederlaag

De soldaten spelen met Jezus hun spel van spot en hoon. Pontius Pilatus, de Romeinse stadhouder, laat hen hun gang gaan. Het vonnis over Jezus is toch al uitgesproken: Jezus zal gekruisigd worden, hoewel Hij onschuldig is. Tussen vonnis en executie krijgen desoldaten gelegenheid hun spel met Jezus te spelen. Het koningsspel. Ingekrast in het plaveisel van het gerechtsgebouw kun je nu nog de lijnen en figuren terugvinden van het koningsspel, zoals het door Romeinse soldaten gespeeld werd.

De soldaten hebben opgevangen uit het proces tegen Jezus, dat het gaat om de vraag, of Hij Koning is en hoe Hij Koning is. Zij zullen Jezus wel eens koning maken: ze trekken Hem een purperen kleed aan, een spot-mantel. Zij zetten Hem een krans op, die zij vlug gevlochten hebben van een paar doorntakken, die daar in het wild groeien. En ze beginnen Hem te begroeten: 'Wees gegroet, gij koning der Joden'. Ook slaan ze Hem met een rieten stok op het hoofd, bespuwen Hem en vallen op de knieën om Hem hulde te bewijzen.

Wat is de bedoeling van dit luguber koningsspel? De soldaten willen Jezus belachelijk maken: 'Moet je eens zien, wat voor koning de Joden hebben!'

Maar er is meer. In de vertaling wordt gesproken over een *kroon* van doornen. Bedoeld is een *krans*, die van doornen is gevlochten. Er is verschil tussen een kroon en een krans. Een kroon werd alleen door vorsten gedragen als teken van koninklijke waardigheid. Een krans werd uitgereikt als symbool van de overwinning. Atleten ontvingen een erekrans, veldheren, als zij de

overwinning hadden behaald. De keizer kon naast zijn kroon ook nog een krans van eike- of mirteblad ontvangen, wanneer hij in triomftocht Rome binnentrok. Door zijn legioenen werd hij dan begroet met de woorden: 'Ave, Caesar, Victor, Imperator'. 'Wees gegroet, gij keizer, overwinnaar, triomfator'.

De Romeinse soldaten overhandigen Jezus ook een krans: een doornenkrans. Als symbool van de totale nederlaag, de complete mislukking. Daardoor bespotten zij de manier, waarop de Here Jezus Koning is.

■ Symbool van de totale overwinning

Er is nog Iemand anders, die spot: 'Die in de hemel zetelt, licht; de Here spot met hen' (Psalm 2 : 4). De soldaten hebben goed gezien, dat het gaat om de vraag, of Jezus Koning is en hoe Hij het koningschap bereikt. De Here Jezus is Koning, niet maar van de Joden alleen, maar van hemel en aarde. Hij komt tot dit koningschap juist door de nederlaag te lijden, door te sterven aan een kruis. Op die manier verwerft Hij zich een eeuwig koningschap.

De soldaten spotten: Wat een koning! Hij heeft een doornenkrans verdiend als symbool van de totale nederlaag. Die in de hemel zetelt, licht. Hij spot met hen: 'Ik heb immers mijn koning gesteld over Sion, mijn heilige berg' (Psalm 2 : 6). De doornenkrans kan en mag een symbool zijn van de totale overwinning. Jezus Christus is de Koning, die in de weg van de totale nederlaag de totale overwinning zal behalen. De weg naar de troon loopt via de bespottung door de soldaten en via het kruis op Golgota.

Om Koning te worden moet Jezus eerst de schuld van de zonde verzoenen. Het bloed van de verzoening begint hier al te vloeien: de soldaten slaan Jezus met een riet op het hoofd, de doornen dringen zich in de huid.

Voor de gelovigen mag de doornenkrans, die bedoeld was als symbool van de nederlaag een heerlijk teken zijn van de overwinning, van de verzoening met God door het bloed van Christus. Als wij maar beseffen, dat Jezus de spot en de hoon van de soldaten moest ondergaan vanwege onze zonden.

Jezus Christus is met de smaad, die wij verdiend hebben, overladen, opdat wij nooit meer te schande zouden worden. Wij mogen eeuwig leven onder de heerschappij van Jezus, onze Koning.

R. de Graaf

Als een vis in het water

In de samenkomst die de Senaat van de Theologische Hogeschool ter gelegenheid van mijn 25-jarig professoraat belegde in de Eudokiakerk op 9 april kreeg ik gelegenheid tot een kort woord – 'ten slotte'.

Hieronder volgt de tekst ervan. Het wordt hier gepubliceerd als een woord van dank aan de vele honderden, de duizenden die op enigerlei wijze van hun mede-leven, hun verbondenheid, hun vriendschap blijk hebben willen geven vóór, op en ná de dag van het jubileum.

Wat voor de vis het water is, is voor de mens het leven en werken in gemeenschap. U zult verstaan, hoe *gelukkig* voor mijn vrouw en mij de dagen van het gedenken waren!

J. Kamphuis

Mijnheer de rector,

Wat te zeggen in een woord van 15 minuten aan het einde van deze samenkomst? Een woord dat als dank *alle* namen wil omvatten en dat *de Ene* zoekt om wiens Naam het gaat? Vergunt u het mij geen enkele naam afzonderlijk te noemen van wie hier aanwezig zijn en ons, mijn vrouw en mij, met hun aanwezigheid hebben vereerd en blij gemaakt. Er is wel een begin te maken, maar geen einde te vinden!

Mag ik proberen een bijdrage aan deze samenkomst te geven door geheel *van mij uit* mijn positie na een kwart eeuw professoraat te karakteriseren?

Een kwart eeuw lijkt lang. Veruit de meesten van de huidige studentengeneratie moesten nog 'komen kijken', toen ik inaugureerde op

9 april 1959. Zij moeten wel het gevoel hebben dat we hier *aan het einde* van een loopbaan staan. En zover zijn ze er dan ook niet naast. Of – misschien hebben zij wel het gevoel dat de jubilaris een *routinier* is. Nu, dan zijn ze er *wél* naast. Want na die kwart eeuw zeg ik: ik voel me *een beginnening*. Dat is voor mij de werkelijkheid van het professoraat, b.v. bij de wekelijkse voorbereiding voor de colleges.

Dat 'beginnening' zijn heeft een heel persoonlijk aspect. Onverhoeds werd ik in 1958 voor de opdracht geplaatst kerkgeschiedenis en kerkrecht te doceren en dat zonder een gespecialiseerde academische voorbereiding. Intijds herinnerde ik mij gelukkig het wijze advies dat in een heel ander kader één van mijn hoogleraren ons eens gaf: 'heb je weinig tijd van voorbereiding, maak het je dan niet makkelijk door een platgetreden paadje te kiezen, maar zoek een onderwerp, waar je de spa echt in de grond moet zetten. Dan doe je tenminste wat en je doet het uiterste wat je kunt'. Zo begon ik dan aan de gereformeerde Theologische Hogeschool algemene kerkgeschiedenis te doceren over de spanningen in de dominicaner en franciscaner orden in de Middeleeuwen! De preken van Meister Eckhart las ik met m'n studenten en het testament van Franciscus had onze aandacht. Wat een boeiende zaak was dat voor mij! Maar ik was wel helemaal beginnening in de exploratie van het terrein! Hoe actueel bleek de 'duitse mystiek' en het socialisme avant la lettre van de linkervleugel van de franciscanen!

Toen zich na zo'n twintig jaar juist zo iets als een specialisme had ontwikkeld op een enkel deelterrein van de kerkgeschiedenis en op dat van het gereformeerd kerkrecht, kwam de nieuwe opdracht voor de dogmatiek. Ik kon weer van voren af aan beginnen. Zo hebben de ouderejaars van deze studentengeneratie mij dan ook nog na een twintigjarig professoraat meegemaakt: als pure beginnening.

Een hoogleraarschap kent een aanlooptijd van toch minstens 7 jaar. Mag ik dat vanwege de omstandigheden waaronder ik begon en waaronder ik de eerste tijden heb moeten werken voor mij op tien jaar zetten? De conclusie is makkelijk te trekken: wat ik de langste tijd aan de Hogeschool geweest ben, zal ik aan het einde nog zijn: beginnening!

Wat zou ik geweest zijn zonder het unieke klankbord dat de collegezaal altijd voor mij heeft willen zijn?

Wat zou ik ooit hebben kunnen beginnen zonder haar die de lasten van de beginnening

van het begin tot het einde heeft méégedragen? Wie een applaus verdient, dat is zij!

Maar daar nog bovenuit: onze dank aan de God van mijn levensdagen. Alleen Hij weet, hoe zwaar ze soms zijn geweest, die dagen en hoe lang de nachten waren. Alleen Hij heeft ze in genade toch rijk gemaakt.

In genade – want als ik spreek over het *persoonlijk aspect* aan het beginneling zijn, dan moet daar ook een *persoonlijke belijdenis* aan toegevoegd. Ik heb in mijn ambt aan de Hogeschool God en de gemeente met liefde gediend. En steeds 'vrede door recht' gezocht voor de kerk. Daarin is mijn geweten zuiver. Maar overzie ik dit vierde van een eeuw, dan moet toch ook in een heel andere zin nog sprake zijn van *niet meer dan* een begin. Het is het kleine begin, waarover de Catechismus spreekt, nadat Gods wet in haar majesteit is verkondigd. De taal die mij past is die van ootmoed. Het bloed van de verzoening is nodig over mijn dienst! De ootmoed maant tot bescheidenheid. Als we *in* het begin niet meer dan een 'klein begin' maken coram deo, past geen hoge toon.

Maar er is nog een heel andere kant aan het 'beginneling' zijn!

We zijn in de theologie met een oude, een eeuwenoude *wetenschap* bezig. Soms doet men daar meewarig over. Maar het *is* de *schoonheid* van deze wetenschap. We komen tenslotte *allemaal* nog maar pas kijken in het huis van de theologie, waar de grote Cappadociërs in de 4e eeuw het Oosten onderwezen en Augustinus de leermeester van het westen werd. Het huis waar Thomas de synthese met Aristoteles heeft beproefd en waar Luther het accoord aansloeg van de rechtvaardiging door het geloof, waardoor alleen het hart van een zondaar, ook op een dag van gedenken, vrolijk kan zijn en waar Calvijn de lof van God zocht toen hij met ongeëvenaarde luciditeit en evenwichtigheid de doctrina evangelica onderwees.

Een oude *wetenschap*. En toch – ook altijd jong. Het terrein van onderzoek, de goddelijke openbaring in de Schriften van het Oude en Nieuwe Verbond, is nooit 'afgegraasd'. Hier zijn altijd nieuwe verrassingen. De theologie is oud. En de kerk is oud. Maar door de eeuwen heen geldt: we komen *allemaal* nog maar pas kijken in het leerhuis, waar onze ogen wennen moeten aan het *nieuwe licht*.

Omdat we *allemaal* nog maar pas komen kijken, heeft de aanspraak aan de studenten 'commilitones' voor mij diepe zin. We werken sámen op in de verwondering van het

begin. Wát een vak, waarin je *nooit* een routinier zult worden!

Ongetwijfeld, wie aan de nieuw aangetreden generaties leiding moet geven, moet zelf enige vordering hebben gemaakt, enige ervaring hebben opgedaan. Uitgangspunten moeten kunnen worden aangewezen, methode en attitude worden onderwezen en aanbevolen.

Maar zullen we *commilitones* zijn, wil de *gemeenschappelijkheid* wat voorstellen, dan moet er ook *verbinding* zijn. Wat een weelde dat die er volop mag wezen! Er is zoveel te onderzoeken! Er liggen nog zoveel vragen op antwoord te *wachten* en dagelijks komen er nieuwe bij. Er zijn nog zoveel wegen op hun begaanbaarheid af te speuren. Als het waar is – en het *is* waar! – dat Hij die zich in het betrouwbare woord van de Schriften heeft geopenbaard 'een zeer overvloedige fontein van al het goede is', Nederl. Geloofsbelijdenis art. 1 (Guido de Brès schreef: 'fontaine *tres abondante* de tous biens'), dan raak je nooit uitgekeken. Dan voel je je beperktheid wel – zeker in mijn geval –, maar het is toch ook zo'n grote rijkdom: bij het ingaan op steeds weer nieuwe vragen te mogen werken en te mogen sámenwerken in een *grote* verwachting. Een verwachting die – hoe dikwijls we tastend onze weg ook gaan – een *stellige* verwachting mag zijn. Luther nam terecht van Erasmus afscheid met het woord: de Heilige Geest is geen scepticus.

Mijnheer de rector, u vergunt het mij mijn studenten *rechtstreeks* aan te spreken?

Amici commilitones, ik realiseer me zeer wel, dat ik – hoe in de *komende* tijd de *mogelijkheden* zullen zijn – niet veel verder dan een startpositie zal komen. Het geeft de bescheidenheid van dit professoraat aan. Maar de médaille heeft ook een keerzij. Als je het laatste korte traject voor je hebt en je hebt met je studenten samen het gevoel dat het nog helemaal moet beginnen – dan is er bij alle leeftijdsafstand de verbondenheid in de *verwachting* dat het eigenlijke nog voor ons ligt: we beginnen pas de Naam te spellen.

Dat hebben we dan in de grond van de zaak gemeen met heel de christelijke kerk en met alle *theologie* die die naam waard is.

Hoe persoonlijk de *overweging*, dat we nog maar aan het begin staan, getoonzet is, ze is toch ingebed in de verwachting van onze vader Abraham, die de stad tegemoet zag, waarvan God Ontwerper en Bouwmeester is.

Daarom morgenochtend graag op de daarvoor op de seriës aangegeven uur: 'inleiding

dogmatiek'. Die schoolse vakaanduiding heeft nu toch een rijke symboliek! Het is om met een oude vriend van mij te spreken: het wonder van het gewone. Weer aan het gewone werk mogen gaan is het gróóste geschenk. *Het komt van Boven.*

Tenslotte – u hebt gemerkt, dat ik inderdaad geen namen noemde van hen hier of elders met wie ik mij verbonden weet in dankbaarheid. Het is immers om de éne Naam begonnen?

Laat ik dan mogen eindigen door – terwille van die Naam – twee uitzonderingen te maken. Namen van twee 'kleine luiden' die in het grote verhaal van de kerkgeschiedenis ongenoemd blijven. De naam van mijn grootmoeder aan vaders kant en van mijn grootvader aan moeders kant.

Mijn grootmoeder Alida Nieuwenhuis uit Apeldoorn, naar wie mijn overleden zus werd genoemd, kwam uit de kringen van de Afscheidenen, zelfs van de 'kruisgezinden' van vóór 1869, het jaar van de vereniging van deze kerken onder 't kruis met de hoofdstroom van de Afscheidenen –, trouwens ook het jaar van de stichting van de Theologische School te Burgersdorp in het toen nog zo verre Zuid-Afrika.

Alida Nieuwenhuis, dat frêle vrouwtje met haar veluws kapje op, sprak met grote schroom over de heilige dingen. Maar wat heeft zij – hoog op leeftijd – mij, jonge jongen, in eenvoud gesproken over de enige Naam van behoud. Zij kende dat trefzekere woord 'het wonder van de 19de eeuw' nog niet. Ze zou het ook nooit op zichzelf hebben durven toepassen. Zij las haar Bijbel en haar bijbel-verklaring Matthew Henry en wist alleen van het wonder van vrije genade voor arme zondaren. Daaruit leefde zij. En daarmee deelde zij wél in dat *wonder* van de vorige eeuw, waarbij wij aan het einde van deze eeuw aan willen sluiten, biddende om de voortzetting en de herleving daarvan in het wakker zijn van Gods Geest over Gods volk. En dan is daar van moeders kant mijn grootvader, naar wie ik vernoemd ben, Jacob Eppinga uit Harlingen. Twee van mijn kleinzoon, in Voorburg en in Dalfsen, dragen alweer dezelfde naam. Jacob Eppinga stierf jong en liet een groot gezin na. Maar moeder heeft ons vaak verteld van de vreugde waarin hij leefde en waarin hij gestorven is. De vreugde, waarmee hij de zondag vierde zolang het kon: 'Ik ben verblijd, wanneer men mij godvruchtig opwekt: zie wij staan gereed om naar Gods huis te gaan . . . De stammen naar Góds naam genoemd gaan derwaarts op

daar elk zich buigt naar d'ark die van Gods *gunst* getuigt'. De heerlijkheid van de naam van Koning Jezus was het leven van mijn grootvader.

Alida Nieuwenhuis kwam uit de Afscheiding. Jacob Eppinga heeft de worsteling van de doleantie gestreden.

In éénheid met dit voorgeslacht mag ik hier met de mijnen en in de kring van de Hogeschool der Gereformeerde Kerken gedenken, hoe ik een kwart eeuw onderwijs heb mogen geven aangaande de heerlijkheid van Koning Jezus over zijn gemeente en aangaande de genade van de Vader in Hem voor allen die geloven.

Is het dan een wonder, dat, als u mij vraagt wat ik voor de toekomst nog aan program heb, ik met al de bescheidenheid die een beginneling past, maar toch ook met de vrijmoedigheid van de christen zeg: ik heb niet besloten iets te weten onder u dan *Jezus Christus en die gekruisigd.*

Ik dank u.

222 Jesus, unser Trost und Leben

Freylinghausen's Geistreiches Gesang-Buch 1714 /
Johann Sebastian Bach 1736

1 Je - zus is ons licht en le - ven!
Hij, die, aan het kruis ge - he - ven,
met zijn bloed ons heeft ge-kocht,
heeft nu vorst - lijk o - ver - mocht.
Hij kan niet ge - bon-den we - zen;
als een held is Hij ver - re - zen!
Hal - le - lu - ja! Hal - le - lu - ja!

- 2 Hij heeft ridderlijk gestreden,
hel en duivel neergetreden;
woedt de vijand nog zo zeer,
schaden kan hij ons niet meer.
Sion moet Hem dank bewijzen
en met luider stemme prijzen.
Halleluja! Halleluja!
- 3 't Leven heeft de dood verslonden;
wat geboeid is, wordt ontbonden.
Dood, waar is uw overmacht,
waar uw prikkel, waar uw kracht?
's Heren vrijgekochten hopen,
want de hemel gaat hun open.
Halleluja! Halleluja!

Ernst Christoph Homburg (1605-1681)
Vertaler onbekend

paas-tijd

Uit: 'Liedboek voor de kerken', Den Haag/Leeuwarden, 1973.

496 In het Rijksmuseum te Amsterdam wordt een fototentoonstelling gehouden over het thema 'Kerk in verandering'. Drie fotografen (Hans Aarsman, Oscar van Alphen en Harry Meijer) kregen van het Rijksmuseum de opdracht een impressie te geven van de recente ontwikkeling in kerkelijk Nederland, onder het motto: 'Wat we nu meemaken is straks geschiedenis'. Een bezoekje aan deze fototentoonstelling is zeker de moeite waard. U kunt er tot 6 mei terecht. Van mijn bezoek geef ik hier enkele indrukken. Tegelijk wil ik enkele pas verschenen boeken over dit onderwerp 'in beeld' brengen.

Kerken in de Alblasserwaard.

Kerk in verandering I

De foto's over 'Kerk in verandering' staan geëxposeerd in de afdeling Nederlandse Geschiedenis van het Rijksmuseum. Aan de andere zijde van de galerie vindt u een expositie over de (ondergrondse) pers in de jaren 1940-1945. Wanneer u deze galerie verlaat komt u in enkele zalen waar u veel wetenswaardigheden getoond worden over Nederland en Oranje in de vorige eeuw en deze eeuw. Het zijn dus boeiende thema's die u – in enen – onder ogen krijgt. De 'veranderende' kerk van heden komt naar je toe vanuit het nationaal verleden: beelden van Oranjedynastie en oorlogstijd.

'Nog niet zo lang geleden zat het overgrote deel van Nederland zondagsmorgens in de kerk. Nu zitten op datzelfde tijdstip de meesten aan de ontbijttafel of liggen nog in bed' – zo begint het Redactioneel van 'Plaatswerk', de beschrijvende catalogus van de tentoonstelling. En inderdaad, in het veranderde beeld van de kerk neemt de kerkgang een grote plaats in. Dat kan ook niet anders. Kerkdienst en kerkgang zijn de meest publieke verschijningsvormen van de kerk: de Nederlandse kerk manifesteerde zich door op de rustdag tot Gods gemeente te komen om God de Here *publiek* aan te roepen.

Daarom kan het niet verwonderen dat veel foto's ons laten zien hoezeer de kerkdiensten in Nederland verandering hebben ondergaan, zowel in vormgeving als in inhoud. Een interieurfoto van een oude dorpskerk met 'houten broek' en ouderlingenbank inclusief baldakijn, naast een foto van een discussie-

groep in een 'vrouwendienst'. Foto's van Gereformeerde-Bond-kerkgangers in de Alblasserwaard naast een foto van een kinderdienst met het thema 'Hinken op Twee Gedachten'.

Maar niet alleen de kerkdienst en de kerkgang komen in beeld. De onderwerpen zijn pluriform gekozen. In willekeurige volgorde geef ik u enkele titels van foto's door:

- 'Kauwgomactie in de Pniëlkerk'
- 'One Way Day'
- 'Solidariteitsdienst met Christenturken'
- 'Bespreking van CDA met IKV over de vredesdemonstratie'
- 'SOS. Pastorale telefonische hulpdienst'

– 'Een figuur, gekruisigd met een hooivork, symboliseert de Salvadoriaanse boer als slachtoffer van het regime'

- 'Gebed voor het slapen gaan'
- 'Vorbereidingsgroep van kerkdienst voor politieke vluchtelingen'
- 'Confrontatiespel tussen 'werkgevers' en 'werknemers'

Dit kleine boekje fototitels geeft al een indruk van de grote fotografische zeggingskracht die op je afkomt. Als gereformeerde heb je bij iedere foto je commentariërende gedachte. Het geheel van de fotogalerij schrikt je op, doet pijn, onthult, verscherpt je blik.

Door de haarscherpe foto's komt de veranderde en veranderende kerk in Nederland je haarscherp voor ogen te staan: de doorwerking van de bevrijdingstheologie, de liturgische experimenten, het gemanoeuvreren met de Schrift, het functieverlies van de kerk, de vergruizeling van normen en waarden. Bij veel foto's wordt een karakteristieke uitspraak vermeld van betrokkenen die aanwezig waren bij de gefotografeerde situatie – dikwijls een veelzeggende en onthullende uitspraak.

Het totaal van alle veelsoortige veranderingen komt mijns inziens 't meest schrijnend naar voren op de foto die als onderschrift heeft 'Dooop van tweeling van lesbisch ouderpaar, Rotterdam-Delfshaven'. Het is dan ook in 'Plaatwerk' de foto van de grootste afmeting. Als uitspraak wordt erbij vermeld een zin uit de verantwoording van de kerkeraad van de synodale kerk in Rotterdam-Delfshaven: 'Twee jaar na de aanvraag van de doop door het ouderpaar, heeft de classis Rotterdam de uitspraak gedaan, dat de kerkeraad de doop van deze twee kinderen niet mag weigeren, overwegende dat ieder persoonlijk voor God verantwoordelijk is'. In

Kerken in Nederland hebben, via hun Generale Synode, de laatste jaren een aantal rapporten aangenomen, die de gelovigen sterk hebben verdeeld en deze Kerken de reputatie gegeven hebben 'de hervormden links in te halen'. Zij betreffen onder meer het gezag van de bijbel, de homofilie en andere alternatieve samenlevingsvormen'. Hoeveel museumbezoekers zullen bij deze zin instemmend knikken, enthousiast of verontrust?

Het is helaas geen vertekend beeld dat ons door foto's en bijschriften gepresenteerd wordt.

Dooop van tweeling van lesbisch ouderpaar. Rotterdam, Delfshaven.

497

die ene foto reeds komen alle draden van de stille kerkelijke omwenteling samen: ethisch, liturgisch, confessioneel.

Het betreft hier de omwenteling in de synodaal-gereformeerde kerken. Uiteraard worden ook de grote veranderingen in de rooms-katholieke en de hervormde kerk fotografisch geregistreerd. Ze zijn niet minder schokkend op zichzelf. Maar het ziekteproces zó duidelijk te moeten aflezen op het gezicht van je *broer* schokt meer dan wanneer het je *neef* betreft.

Bovendien: het ziekteproces is bij die 'broer' zo *snel* gegaan! Terecht tekent de museum-catalogus aan: 'Met name de Gereformeerde

■ Wijkende horizon

Kort vóór m'n bezoek aan de tentoonstelling in het Rijksmuseum las ik een boek onder de titel '*Wijkende horizon* – facetten van Nederland in de periode 1958/1983'.¹

In deze bundel geeft prof. dr. H. N. Ridderbos als eerste een opstel over '*De kerk in het krachtenveld van de tijd*'. Je leest deze knappe schets over de ontwikkelingen binnen de synodaal-gereformeerde kerken in één adem uit. In enkele tientallen bladzijden ontvang je een fotografisch beeld ervan. Het opstel van Ridderbos zou als het ware een toelichting en verklaring kunnen zijn op de fototentoonstelling 'De kerk in verandering'!

¹ Onder redactie van drs. H. G. Leih; een uitgave van J. H. Kok te Kampen; het boek dient als eerbewijs voor de huidige directeur van de Uitgeverij Kok, mr. W. E. Steunenbergh, die 25 jaar aan de zaak is verbonden. De ontwikkelingen van de laatste kwart eeuw worden in kaart gebracht, niet alleen op kerkelijk-theologisch, maar ook sociaal-economisch gebied, op het terrein van de media, de opvoeding enz.

Citeerde ik zojuist de catalogus inzake het 'links inhalen van de hervormden', Ridderbos laat eveneens zien dat het veranderingsproces in zijn kerken veel sneller en radicaler is verlopen dan in de hervormde kerk en dat de hervormden 'als kerk-totaliteit in de loop van deze 25 jaar meer 'zichzelf zijn gebleven dan de gereformeerden'.

Twee gezichtspunten zijn volgens hem van grote invloed geweest op de veranderingen binnen 'het gereformeerd protestantisme, namelijk (a) de sterkere betrokkenheid van de kerk bij de wereld en de daardoor ontstane omslag in de geloofsaandacht en (b) de crisis van de oude zekerheden.

Onder (a) komen ter sprake de mondiale implicaties van het geloof, de solidariteit van de kerk met de wereld, de herijking van het begrip 'verzoening als vóór de wereld en dóór de wereld, het thema 'gerechtigheid' in puur maatschappelijk-politieke context. Ridderbos concludeert dat de temperaturen in zijn kerken pas écht omhoog gaan als de lettercombinaties IKV, ICTO, IKON, PCR, ANC op het scherm verschijnen.

Onder letter (b) stelt hij het algemeen relativiserings-proces aan de orde, veroorzaakt door de relativiserende invloed die er van het denken op groter schaal uitgaat. Ridderbos leert dit relativiserings-proces in 'het gereformeerde leven' (huwelijk, gezin en gezag instellingen van God, ja dan nee), en in 'het kerkelijk leven' (band aan Schrift en confessie).

Met name het laatste wordt dan nader uitgewerkt. De vanouds geldende binding aan de belijdenis is volgens Ridderbos zwak en onbetekenend geworden en lijdt een sluimerend bestaan, en de kans dat een ambtsdrager kerkelijk erop aangesproken wordt is miniem. De pluraliteit van de geloofs-expressie en de hyper-individuele invulling van het geloofsgebeuren zijn ervoor in de plaats gekomen.²

Maar blijft dan niet de *Schrift* als hoog en enig gezag? Hierop antwoordt Ridderbos dat in het verstaan en de uitlegging van de Schriften zich dezelfde pluraliteit doet gelden als bij het kerkelijk belijden. Hij wijst dan op het rapport over de aard van het Schriftgezag *God met ons*. Waarheid is niet 'op zich' verkrijgbaar, maar bestaat niet anders dan in relatie met het menselijk verstaan en de menselijke interpretatie ervan. Dat is het gedachtengoed geworden binnen de synodaal-gereformeerde kerken, aldus het oordeel van Ridderbos.

Alles bij elkaar (we stipten slechts de hoofdzaken aan) geeft Ridderbos een scherp beeld

van zijn kerken 'in verandering'. Een triest beeld. En tussen de regels door bemerk je de teleurstelling over en de oppositie tegen vele ontwikkelingen. Maar hij geeft er geen stém aan. Hij wil zich wachten voor 'absolute tegenstellingen waartussen gekozen zou moeten worden'. Daarom laat de lezing van zijn opstel toch een onbevredigende indruk achter.

We menen ook dat de door Ridderbos gegeven historische schets *onvolledig* is. Hij stelt namelijk dat de veranderingen in zijn kerken pas begonnen zijn in de *zestiger* jaren, zeg maar in 1958. Daarvóór bleef alles bij het oude. Die kerken 'leden nog onder het trauma van de kerkscheuring van de jaren '44 en '45'. Van ingrijpende structurele wijziging in kerkelijk en confessioneel opzicht was in de jaren daarna nog geen sprake volgens de visie van Ridderbos.

Hier ontstaat mijns inziens een beeldvervorming. De stille omwenteling is niet pas in de zestiger jaren begonnen, maar in de *dertiger* en *veertiger* jaren. En die 'stilheid' werd doorbroken in de jaren '44 en '45, toen er in kerkelijk en confessioneel opzicht juist wél een ingrijpende structurele wijziging plaats vond: *boven de Schrift uit* werd gekoerst en gevonnist. De mijlpaal en het keerpunt liggen in de *véertiger* jaren. Want toen in die jaren aan de confessioneel-gereformeerde stem het zwijgen was opgelegd, kreeg de progressieve vernieuwings-beweging uit de dertiger jaren steeds meer geluidsvolume. Daarom mis ik in de foto-opname die Ridderbos van zijn kerken-in-verandering geeft, de *scherpte-diepte*: de achtergronden blijven in wazigheid buiten blik. De doorbraak van een steeds sterkere individualisering en personalisering van hetgeen als norm voor geloof en leven aanvaardbaar wordt geacht is niet los te koppelen van wat in '44 en '45 plaats vond.

Aan die jaren word je extra herinnerd wanneer je in de galerie van het Rijksmuseum aan de ene zijde de foto's ziet van '*De kerk in verandering*' en aan de andere zijde de pers-documenten uit de bezettingstijd 1940-1945. Die bange jaren werden voor de kerken van Christus extra bang, toen een hiërarchie ingrijpen de koers van de kerken wilde veranderen. Wat is er sindsdien en daardoor een uitzichtsloze verwarring ontstaan! Om een beeld van Ridderbos zelf over zijn kerken te gebruiken: 'een mierenvolk, dat in zijn loop is gestuit en de kluts is kwijtgeraakt . . . niemand kan meer zeggen wat de richting is, als het over het geheel gaat'.

Dat laatste is onrustbarend. De horizon

² 'Verwijzingen naar en beroep op de belijdenis, als de met kerkelijk gezag uitgedrukte inhoud van het christelijk geloof, zal men steeds minder aantreffen, noch in de prediking, noch als fundering van kerkelijke besluitvorming', p. 29.

wijkt, het aandachtsveld van de kerk wordt breder en ruimer – maar: niemand kan meer zeggen wat de *richting* is. Dat is: de kerk-in-verwarring.

■ Niet te fotograferen

Wanneer je de fotobeelden in het Rijksmuseum op je laat inwerken en het totaal van de revolutionaire veranderingen in kerkelijk Nederland geprobeerd hebt te registreren, besef je dat uiteindelijk *de* wezenlijke verandering niet in beelden is vast te leggen.

Wie zal immers 'de kracht der dwaling' die God zendt en waarover Paulus spreekt in 2 Thess. 2 : 11, kunnen fotograferen? Wat achter de foto's over een kerk-in-verandering schuilt, is niet vast te leggen. Deze energie, van de dwaling kan niet gemeten worden. Evenmin als de macht van de zonde in een enquête geïnventariseerd kan worden, of de ijdelheid van het denken in statistieken overzien kan worden.

Geen mens, geen theoloog, geen fotograaf en geen socioloog kan het in kaart brengen.

Dat geldt evenzeer van de kracht van het *Evangelie*, waardoor de gelovigen gered worden. Wie kan en zal die kracht doorgronden of zelfs maar schetsen? Evenmin zijn de liefde en het ontzag van de kinderen Gods voor het Woord te registreren. Wie kan of zal de vreze voor de HERE ooit kunnen enquêteren? Noch de pen van de theoloog, noch de statistiek van de socioloog, noch de camera van de fotograaf is in staat tot zulke fixatie.

De werken van het vlees zijn *openbaar*, en ook de vrucht van de Geest (Gal. 5 : 19-22). Maar de *wedergeboorte* door de Geest van de mens belijden we als 'een volstrekt bovennatuurlijke, zeer krachtige en tegelijk zeer liefdevolle, verbazingwekkende, verborgen en onuitsprekelijke werking' (DL III-IV 12). Hier valt niets in begrijpelijke taal of verhelderende fotobeelden uiteen te leggen. 'Intussen vinden de kinderen van God rust in de wetenschap en ervaring, dat zij door deze genade van God van harte geloven en hun Verlosser liefhebben' (DL III-IV 13).

■ Pasen - de kerk in verandering

Zo doet de kerk van Christus belijdenis over 'de wedergeboorte', dat is: de vernieuwing, nieuwe schepping, opwekking uit de dood en levendmaking.

Daarin prijst die kerk de God en Vader van onze Here Jezus Christus, die Zijn Zoon opwekte uit de doden. Hij heeft ons immers naar zijn grote barmhartigheid door de opstanding van Jezus Christus uit de doden

doen *wedergeboren* worden tot een levende hoop (1 Petr. 1 : 3).

Dus viert de kerk het Paasfeest. Christus' opstanding betekent de grote ommekeer. Door zijn kracht worden we opgewekt tot een nieuw leven. Dát is nog eens: de kerk-in-verandering!

Pasen is het feest van de grote Verandering. Nota bene: *wedergeboren* tot een levende hóóp – hoe verruimt zich de horizon! En *opgewekt* tot een nieuw leven – hoe klemmt nu de roeping tot dagelijkse bekering, dagelijkse 'verandering' in denken en leven!

Op Goede Vrijdag en Pasen moge de kerk haar vreugde vinden in de prediking van het oude, onveranderde Evangelie over Hem die door zijn sterven aan haar het leven gaf. Die prediking mag niet teloor gaan, want zij is het zaad der wedergeboorte.

Ridderbos moet constateren dat wat vroeger centraal stond, ook in de prediking, in de veranderende kerk verbleekt en op de achtergrond geraakt. 'Een preek, die in de lijdensweken alle nadruk legt op het plaats-bekledende lijden en sterven van Christus en het geloof voor alles aan dáárin gelegen ziet en dáárop richt, dat een mens voor zijn enige troost in leven en sterven geen ander steunpunt heeft dan dit, wordt – hetzij negatief, hetzij positief – als 'ouderwets' ervaren'.

Hij heeft helaas gelijk. Heeft het overgrote deel van kerkelijk Nederland nog belangstelling voor dit gepredikte Evangelie? Ook het Paasfeest wordt ontkracht tot een feest van de 'opstand', van de 'bevrijding'.

Op de fototentoonstelling in het Rijksmuseum tref je ergens een foto aan met het onderschrift: 'IKV-voorzitter Ben ter Veer bij het paasvuur, waarin kartonnen atoomraketten in vlammen opgaan'. Jazeker, bij zo'n vuur loopt Nederland warm. Doet zo'n paasvuur niet méér dan tien paas-preken?

IKV-voorzitter Ben ter Veer bij een paasvuur, waarin kartonnen atoomraketten in vuur opgaan. Rottevalle.

2 De nacht, de zonde en de dood,
 de hel, het leed, de angst, de nood,
 dit alles is teniet gedaan,
 nu onze Heer is opgestaan.
 Halleluja.

3 Die eens de buit was van de dood
 en weerloos lag in aarde's schoot,
 Hij heeft het licht teruggebracht,
 Hij schenkt het leven overmacht.
 Halleluja.

4 Heel de aarde, al het scheepsel zal
 opstaan in 't zonlicht overal;
 voorbij is nu de droefenis,
 omdat de Heer verzezen is.
 Halleluja.

5 Ook wij, wij zetten blij van zin
 een stralend halleluja in.
 O Christus, die verzezen zijt,
 wij prijzen uw aanwezigheid.
 Halleluja.

Nikolaus Herman (1500-1561)
 Vertaling W. J. van der Molen, geb. 1923

Maar het dwaze van God is wijzer dan de mensen en het zwakke van God is sterker dan de mensen (1 Cor. 1 : 18-25).

■ Heemse - synode van verandering?

Na de Paasdagen zal de generale synode in Heemse geopend worden, a.s. woensdag 25 april.

Het is de synode van die kerken die met een onjuiste mengelmoes van namen in de tentoonstellings-catalogus worden aangeduid als: 'De Nederlands Gereformeerde Kerk, onderhoudende artikel 31 van de Dordtse Kerkorde, ook wel bekend als 'Vrijgemaakten'.

Wordt het een synode van veranderingen? Met name ten aanzien van het gereformeerd kerkboek? Definitieve veranderingen en herzieningen?

Eén ding is zeker: de confessie, de formulieren en de psalmen van de kerk blijven naar hun inhoud en functie ónveranderd. Want wij willen geen mode-kerk zijn, en geen code-kerk, die zich laat bepalen door de mode en de code van het wereld-denken. Wij zijn immers uit het Wóórd geboren.

Wie, na de bezichtiging van de fototentoonstelling over 'De kerk in verandering', de

volgende zaal binnenloopt waar facetten van Nederland en Oranje geëxposeerd worden, zal onder meer aantreffen een lessenaar, waarop Koning Willem III zijn grote Statenbijbel had liggen. Die lessenaar – het hout zwart van kleur, met blauw-fluwelen stoffering – was een geschenk aan Koning Willem III bij zijn 25-jarig regeringsjubileum.

Bovenaan zijn met ivooren letters de woorden uit Hebr. 13 : 8 ingelegd:

'Jezus Christus is gisteren en heden Dezelfde en in der eeuwigheid'.

Na het zien van alle menselijk-geïmproviseerde 'veranderingen' is die tekst over Hem, die in der eeuwigheid Dezelfde is, een rustpunt en houvast.

Een echte Paas-tekst.

C. J. Smelik

SNEL AFVALLEN?

Dat is ongezond.
 Verstandiger is het op de veilige natuurlijke methode met onze plantaardige vermageringstabletjes. Bovendien hét natuurlijke middel om verstopping te voorkomen!
 Kuur voor een maand 20,-

DROGISTERIJ SIKKING

BARREVOETESTRAAT 5
 2011 WL HAARLEM
 Tel. 023-312882/324606
 Postgiro 190609

GOED(KOP)E VAKANTIE IN EIGEN SFEER?

ADVERTENTIES OVER RUIL HUUR VERHUUR

vindt of plaatst U in onze
 ruil- of verhuurgids.
 Vraag eens een
 GRATIS verhuurgids!

BURO **R E F O**
 Vakantie-advertentie-centrale
 voor de Gereformeerde Gezindte
 Tel. 01749-12815 (v.d. Kooij)

Lucas Lindeboom als evangelist IV (slot)

Lindeboom houdt hier zelf het hoofdreferaat over: *Evangelisatie en Genadeverbond*. In dit referaat zegt hij nog eens dat de evangelisatie haar werk doet binnen de kring van het genadeverbond. En dan wel het genadeverbond *in de ruimste zin* genomen. Tot het genadeverbond in de ruimste zin behoort volgens hem iedereen 'die persoonlijk of in hunne geslachten het teken en zegel van Gods Verbond hebben ontvangen, en, van den weg des Verbonds afgedoold, leven buiten de gemeenschap met God en Zijn volk, in de leugen en ongerechtigheid. De zoodanigen zijn niet heidenen; de term 'gedoopte heidenen' is een innerlijke tegenstrijdigheid. Zij zijn ook niet Christenen. Zij zijn geen bondelingen, en toch niet geheel los van het Verbond. Op hen behoudt God Zijn verbondsrecht; voor hen is nog heil besloten in de beloften van het Verbond, dat doorgaat in de geslachten. En nu zijn juist deze personen en geslachten de voorwerpen der Evangelisatie'.²⁴

Lindeboom formuleert dan ook als doel van het evangelisatiewerk: 'de *afkeerigen terug* (onderstreping van mij J.R.V.) te roepen tot God en Zijn verbond en dienvolgens tot Zijn Woord en Zijn volk'.²⁵

Verder benadrukt Lindeboom nog eens *de plaats van de Kerk* bij dit werk. Je evangeliseert niet alleen om zieltjes te winnen maar om ze tot Gods volk te brengen. In de stal waar God Zijn schapen roept.

Lindeboom zegt verder dat alleen de ge-

meente die echt leeft uit het verbond evangeliseren kan. Alleen in de kerk waar het Woord het voor het zeggen heeft kunnen mensen goed toegerust worden voor dit werk.

Aan het eind van zijn referaat roept Lindeboom de kerkeraden en de meerdere kerkelijke vergaderingen op om het evangelisatiewerk op de agenda te zetten en dit ter hand te nemen.

Lindeboom hoopt dat dit tweede congres ook de laatste in deze vorm zal zijn. Want hij hoopt dat 'de Kerken zelve ontwaken en opstaan tot onderzoek en openbare behandeling van de vraagstukken betreffende de leer en de praktijk, waarmede door Gods goedertieren bestel en bestuur deze Congressen, in het voetspoor des vroegere Gereformeerde Conferenties voor Inwendige Zending, een begin hebben mogen maken'.²⁶ Na het congres krijgen alle kerkeraden een brief namens het organiserend comité om evangelisatie ter sprake te brengen *op de meerdere vergaderingen*. Dit heeft wel resultaat gehad. Zo stelt de synode van Utrecht 1923 regels vast voor evangelisatie.

Na het congres van 1916 heeft het evangelisatiewerk binnen de Gereformeerde kerken een duidelijke stimulans gekregen. Er wordt veel werk verzet. In 1928 komt het Verband van Evangelisatie Commissies van de Gereformeerde Kerken tot stand. In ditzelfde jaar treedt Lindeboom af als voorzitter van Filippus. Hij heeft zich op zijn hoge leeftijd van 83 jaar teruggetrokken. Veel werk mocht Lindeboom verzetten om het evangelisatiewerk te stimuleren. De Heere heeft ons in hem een groot evangelist gegeven, die de kerken mocht wijzen op haar opdracht. De Heere heeft het werk dat Lindeboom mocht doen rijk gezegend.

■ 6. Enkele belangrijke gedachten van Lucas Lindeboom

Lindeboom heeft veel geschreven en gesproken over evangelisatie. Daar is veel bij, waar wij nu nog van kunnen leren. Zo zou het goed zijn als we ook op het punt van allerlei praktische zaken kennis nemen van de gereformeerde lectuur daarover uit de jaren 1870-1940.

Ik wil nu nog aandacht vragen voor 3 belangrijke kwesties waarvoor Lindeboom steeds de aandacht heeft gevraagd. Namelijk:

- a. Kerk en evangelisatie
- b. Eenheid van zending en evangelisatie
- c. Evangelisatie en genadeverbond.

Het tweede congres 501 waartoe in 1913 besloten werd is niet in 1914 gehouden. Dit vanwege de dreigende oorlog. Na meerdere keren uitstel werd dit congres op 3 mei 1916 in Rotterdam gehouden. Weer was Lindeboom de inspirerende voorzitter. Op dit congres was de belangstelling nog groter dan op het eerste congres. Nu waren er ruim 600 personen aanwezig.

²⁴ L. Lindeboom in: *Handelingen van het Tweede Congres voor Gereformeerde Evangelisatie*; W. Kirchner Amsterdam 1916, pag. 20.

²⁵ L. Lindeboom a.w., pag. 25

²⁶ L. Lindeboom a.w., pag. 37, 38.

a. Heel zijn leven heeft Lindeboom benadrukt dat de kerk en evangelisatie bij elkaar horen. En dit wel op meerdere manieren. Want als hij over het doel van evangelisatie spreekt heeft hij het er altijd over dat je de mensen moet brengen *tot Christus en Zijn gemeente*. Lindeboom wilde terecht heel het evangelie brengen. Het leven is één. Alles moet komen onder het beslag van het Woord van de God van het verbond. In de afgescheiden kerken was dit de algemene mening. Al waren er ook wel afgescheidenen die het daar niet mee eens waren. Na de Vereniging in 1892 waren er meer, die wel voelden voor *interkerkelijke evangelisatie*. Hier tegen streed Lindeboom op grond van de Schrift en de gereformeerde belijdenis. En dat zeer terecht.

Nog één keer wil ik Lindeboom hierover citeren. 'De President (Lindeboom) bestrijdt het hedendaagsch gevoelen van sommigen, die Christus en Zijne Gemeente of de Kerk van elkander scheiden, of tegenover elkaar plaatsen. Christus en de Kerk zijn één, als Hoofd en Lichaam; zielen voor Christus winnen, is daarom voor de Kerk winnen. Gebeurt het dat en eene plaats een persoon van de waarheid wordt overtuigd, dan wekken wij hem op, om des beginsels: sluit u aan bij een naburige gemeente. Is men onkundig welke de Gemeente des Heeren is, welnu men zal de zoodanige onderwijzen in hetgeen Gods Woord daarvan leert en tot onderzoek en vergelijking aansporen. De menschen al de waarheden te zeggen, behalve deze ééne, die Gods ordinantie in zake de Gemeente raakt, zie, zoo bekrompen, zoo eigendunkelijk, willen wij niet handelen'.²⁷

Dit geldt nog altijd ook ten aanzien van akties als 'Er is hoop'.

Het evangelisatiewerk vindt haar voedingsbodem in de kerk. Dat is iets wat Lindeboom ook steeds weer zegt. Daar in de kerk wordt het Woord verkondigd. Waar dit goed gepredikt wordt, daar alleen worden mensen toegerust en opgeroepen tot het verkondigen van het evangelie aan hen die buiten zijn. Heel Gods volk heeft die opdracht want Petrus zegt door de Heilige Geest: 'Gijechter zijt een uitverkoren geslacht, een volk (Gode) ten eigendom, om de grote daden te verkondigen van Hem die u uit de duisternis geroepen heeft tot zijn wonderbaar licht. (1 Pet. 2 : 9).

b. Kenmerkend voor Lindeboom is ook zijn nadruk op de eenheid van zending en evangelisatie. Hij ziet tussen zending en evangelisatie alleen verschil als het gaat om de

mensen die je het evangelie brengt en in de manier waarop je het doet. Ten diepste zijn ze één. *Beide zijn een zending van Christus naar het bevel van Mat. 28 : 19.*

Dit lijkt me een goede en belangrijke gedachte. Het behoudt ons ervoor krampachtig naar een aparte evangelisatieopdracht te zoeken. De gemeente moet zendingsgemeente zijn, dus een gemeente die broeders zendt om in streken waar het evangelie nog nooit is gehoord deze blijde boodschap te brengen. Maar ze moet ook zelf in haar omgeving getuigen van haar God en Heer.

c. We hebben gezien hoe Lindeboom evangelisatie fundeert in het genadeverbond. Voor hem zijn zending en evangelisatie één in roeping. Maar het onderscheid is dat je in de zending mensen aanspreekt die geen enkele band met het genadeverbond hebben, terwijl je in de evangelisatie mensen aanspreekt die op één of andere manier nog een verbinding hebben met het genadeverbond. Ik vind dit geen gelukkige greep van Lindeboom. Op het tweede congres kreeg hij dan ook tegenstand. Het spreken over 'het genadeverbond in de ruimste zin', zoals Lindeboom dat doet, lijkt me speculatief. De Schrift geeft geen aanleiding voor dit spreken. Het is ook helemaal niet nodig. Want juist als we zien dat evangelisatie en zending één zijn kunnen we onbekrompen spreken. Dit onbekrompen spreken houdt dan in dat we ieder oproepen tot bekering en geloof in Jezus Christus als de Verlosser. Dan zal de een teruggeroepen worden tot het verbond en de ander kómen in het verbond. Zo mogen en moeten we het evangelie van onze Vader in de hemel verkondigen, Hem ter eer!

■ Slot

In 1933 overlijdt prof. Lindeboom op 87-jarige leeftijd. Hij mocht de grote stimulator van het gereformeerd evangelisatiewerk worden. De Heere heeft hem daartoe de kracht gegeven. Lindeboom wist zich dan ook diep afhankelijk van zijn Zender. Hij wees altijd op de kracht van het gebed. Wij mogen de Heer van de kerk dankbaar zijn voor wat we in Lindeboom hebben ontvangen. En dan moeten we niet alleen denken aan zijn werk op het gebied van de evangelisatie. Op hoeveel andere terreinen heeft hij ook niet gewerkt en gestreden in Gods Koninkrijk! Laat dit werk van Lindeboom ook ons stimuleren tot trouwe dienst in het Koninkrijk van God.

J. R. Visser

²⁷ L. Lindeboom in: De Inwendige Zending's-Conferentie; P. van der Sluys Amsterdam 1876, pag. 59.

wordt). Waar we zo nadrukkelijk over het ambt spreken als een rollenspel, is het voor de hand liggend dat het hele lijf meedoet. Dat zou als volgt kunnen: bij de derde strofe doen de ambtsdragers enkele stappen naar voren, zij draaien zich om, reiken elkaar de hand en vormen een tegenkring. De volgende strofen worden dan in beurtzang gezongen, waarbij de kring die niet zingt telkens een rondedans uitvoert. De beschikbare ruimte beslist natuurlijk over de vraag hoeveel mensen er mee kunnen doen (Ik vind dat heel jammer voor de toekijkers, ze mogen dus niet meedansen! C.J.) Het wil soms helpen, wanneer de betrokken teksten groot geschreven aan de wand geplakt worden, terwijl het aanbeveling verdient alles een keer 'proef te draaien' tijdens de vooroefening.'

Ik wil nog vermelden, dat onder het artikel de liturgie of zo men wil het spel afgedrukt is.

Ds Jongeboer wijst er dan op dat dit plaats vindt in een gemeente, die deze predikant 'in goed vertrouwen' heeft beroepen. Hij was nl. lid van de Confessionele Vereniging. Maar hij bedankte er al gauw voor!

Nu is het grootste deel van zijn gemeente 'ondergebracht in een deelgemeente'. Uit protest! Een mooi woord – deelgemeente – voor een duidelijke zaak, maar hier gecamouflerde zaak: er voltrok zich een scheuring in deze gemeente. Wanneer houdt de Hervormde Kerk eens op 'hotel-kerk' te zijn met de onhoudbare pretentie volks-kerk te zijn?

De eeuw van de verenigingen

In het Gereformeerd Kerkblad voor Zuid-Holland enz. maakt ds F. H. Folkerts enkele behartigenswaardige opmerkingen over de Afscheiding in de vorige eeuw:

In de derde plaats: wij spreken nog altijd, en terecht, over het Wonder van de 19e eeuw. Het is een miskenning van het Vergaderwerk van Christus, als men over de 19e eeuw alleen maar kan spreken als de eeuw van de afscheidingen en de scheuringen. Inderdaad: er is veel aan te wijzen wat reden tot veroetmoediging geeft, toen en nu. Hoeveel tweedracht, onenigheid en gekrakeel is er niet geweest, op belangrijke én op onbelangrijke punten. Maar des te wonderlijker is het, dat men elkaar steeds heeft willen vasthouden en willen opzoeken. Wij kunnen de 19e eeuw dan ook typeren als *De eeuw van de verenigingen*. Wie zich wil uitleven in kerkelijke kinderziekten na een reformatie kan volop bij de afgescheidenen terecht. Maar wie wil nagaan wat het gebod van God tot

Niets is ons te dol!

Wie de moderne fratsen van bepaalde predikanten opmerkt moet wel tot de gedachte komen, dat niets hun te dol is! Zo signaleert ds C. Jongeboer wat ds H. Abma, een zoon van het voormalig tweede-kamerlid ds H. G. Abma, t.a.v. de bevestiging van ambtsdragers heeft 'uitgedacht'. Hij publiceerde deze gedachten in Woord en Dienst. We citeren uit het Hervormd Weekblad:

Hij begint met te zeggen, dat 'Woorden als ambt, diaken en vooral ouderling voor veel mensen beladen zijn met het ongelijk der kerken, waaraan zij pijnlijke herinneringen bewaren... Ook in de bijbel vinden we huiverende ambivalentie tegenover het geïnstitutionaliseerde gezag'.

Volgens de schrijver 'is het kerkrecht niet ingespeeld op allerlei voorlopige vormen van gemeente-zijn'.

Deze zin is wat moeilijk te verstaan, want zou het kerkrecht ook regels kunnen ontwerpen voor gemeente, die nog 'voorlopig' zijn? Daarom ontwierp de dominee 'een plaatselijke dienstregeling en wel zodanig, dat we desgewenst op het landelijke hervormde spoorboekje kunnen overschakelen'.

Het gaat om de bevestiging van ambtsdragers. Daartoe heeft men dan een soort spel of methode ontworpen, waarvan ik u de inhoud niet wil onthouden om het afwijkende van deze bevestiging. Wel wilde men uitgaan van het 'door de gemeente en mitsdien van God geroepen', zoals dat volgens ds Abma onovertroffen in het oude formulier wordt geformuleerd. Hij zegt dan:

'Wij vormden een kring, zoals we dat ook doen bij doop en avondmaal. Het gebed waarmee de bevestiging begint heeft dan ook de vorm van een doop- of tafelgebed. Vervolgens het lied van de bevestiging 'over en weer' (dat al dan niet in beurtzang gezongen

504

eenheid op grond van de Waarheid kan uitwerken, die moet ook eens naar de afgescheiden kerken kijken. Ik noem alleen maar de jaartallen 1836, 1854, 1869 en 1892.

Het is goed om op dit punt nog even door te gaan. Want ligt in dit gegeven: de vāste wil bij de afgescheidenen tot kerkelijke eenheid op grond van Woord, sakramenten en tucht – ligt hier niet een machtige les voor de 20e eeuw? Hoeveel verschillende gedachten waren er niet binnen de kring van de afgescheidenen – bv. t.a.v. de doop, de aanbidding des heils, de zekerheid van het geloof – maar desondanks heeft men elkaar steeds weer gevonden. Omdat men elkaar wilde vinden op de enige grond van Gods Woord en binnen de grenzen van de belijdenis. De Waarheid verenigt! Wat is het, daarmee vergeleken, maar armzalig, als men vandaag niet verder komt dan het organiseren van konferenties, het uiten van noodkreten in allerlei bladen, het beleefd of minder beleefd brieven schrijven, elkaar vriendelijk groeten – en verder gaat ieder zijn eigen (gescheiden) weg. Leeft dan nog het beginsel van Afscheiding-of-Wederkeer? Is de Kerk dan nog werkelijk een geloófszaak? Wie vandaag de kaart van kerkelijk Nederland bekijkt, ook van dat deel dat zich gereformeerd noemt, heeft weinig reden tot blijdschap; zéker gelet op het feit dat de grootste zich gereformeerd

noemende kerk het gereformeerde spoor heeft verlaten en (daarom!) weer toenadering zoekt tot de Ned. Herv. Kerk. Maar laten allen die Schrift, belijdenis en kerkorde wérkelijk serieus nemen, dan ook volop ernst maken met het beginsel van Afscheiding-of-Wederkeer: het daadwerkelijk zoeken en beoefenen van kerkelijke eenheid met alle ware gelovigen, 'opdat zij allen één zijn. gelijk Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dat ook zij in Ons zijn; opdat de wereld (!) gelove, dat Gij Mij gezonden hebt' (Joh. 17 : 21).

W. G. de Vries

De Gereformeerde Kerk van Rotterdam-Centrum zoekt voorziening in de Dienst des Woords:

22 juli 1984 v.m.

29 juli 1984 v.m. en n.m.

5 aug. 1984 v.m. en n.m.

Telefoon: C. W. de Ruiter,
010-151197

b.g.g. 010-661668 (scriba).

Welke predikant, kandidaat of student is in de gelegenheid om voor te gaan in de Geref. Kerk te Meppel.

Openliggende data: 17-6;

15-7; 22-7; 29-7; 5-8 en

16-12-84.

Belt u dan J. Wiskerke,
05220-51169.

PRIESTER EN PREDIKANT

– een terugblik na 35 jaar –

Ds. M. V. J. de Craene

(geref. predikant (syn.) te Middelburg/St. Laurens)

Eens katholiek priester in België, nu gereformeerd predikant in Nederland. Een leerzaam levensverhaal, met daarnaast informatieve hoofdstukken over het rooms-katholicisme van nu en de verhouding Rome/Reformatie.

A. P. Wisse schreef in het Nederlands Dagblad: „Wie meeleeft met het evangelisatiewerk in België, zoals dat vanuit gereformeerd Nederland wordt verricht, krijgt van De Craene veel inzicht in de denkwereld van de Belgen, die in feite vaak nauwelijks een geloof hebben, maar eerder het slachtoffer zijn geworden van een filosofie.”

paperback, 86 pag., f 9.75

Verkrijgbaar bij de boekhandel en bij

Oosterbaan & Le Cointre b.v.

Postbus 25 - 4460 AA Goes - Telefoon 01100-15591

